

ԸԶԻՆՐԱՆՈՒՐ ԶԿԱՆՑ ՅԵՐԿՐԷ
ԱՌԱՆԴԵԼՈՂ ՄԵԾՍ Ի ԳԵՏԷ
ԶՈՐ ԸՆԻԱԼԱՅԻ ԿՈՅՍ ԱՆԾԱՆԱԿ
ԵՏ ՍԻՐԵԼԵԱՅ ՈՒՏԵԼ ՅԱՌԱԿ
ՆԻ ԶԲԱԼՅՐԱԳՈՅՆԸՆ ՄԻՇՏ ԳԻՆԻ
ՏԱԼՈՒԼ ԽԱՌՆԵԱՂ ԱՌ ԸՆԴ ԶԱՅԻ:

.

Հայր . . . — Հոս կը դադրի մեր Օրինակը, թերի Էգեղով արձանագրութենէն քանի մը տող եւ վարաց կատարածը: Չեռագրին մէջ կը տեսնուի սակայն հոս (թղ. 107ա) մէկ ու կէս սիւն սահման դատարկութիւն, անշուշտ մնացած թերին ապա լրացնելու նպատակաւ թողուած: Դժբախտաբար մինչեւ օրս չ'ստանուեցաւ ուրիշ համապատասխան օրինակ մը, որով կարելի ըլլար ամբողջացնել գոյն:

Հ. Ն. ԱՅԻՆՆԱՆ

Պ Ա Յ Ս Ա Կ Ա Ն

ԳՐԵՆՍԻԼՈՒՆՆԵՐԵԻ ԵՂԵՍԵՐԵԹՈՒԳՈՒԼՍՈՑ ՔՈՂՈՔՈՅԻՆ ԳԻՒՆՆԵՐՈՒՆԸ

(Ը-բ-ն-ը-ն-ի-ն-ը):

Բ. Թ Բ Ա Ր

27. 1726, հոկտ. 4. Եղիսարեթուպոլսոյ Հայ հասարակութեան ժողովքներուն, 1726էն մինչեւ 1805, ըստ մեծի մասին հայերէն լեզուով գրուած արձանագրութիւններն, որոշումներն եւ այլն: Բնագիր. ճերմակ կաշեկազմ ստուար երկնայ մեծ մատեան մը:

28. 1727, ապ. 6. Ալմագերիգի արքունի գանձուն երկրակալութեան կահագիրը (conscriptio): Բնագիր:

29. 1733, դեկտ. 23էն մինչեւ 1757. Եղիսարեթուպոլսոյ Հայ հասարակութեան արքունական գանձուն, տարուէ տարի գինեմատեան իրաւունքին եւ գնուած խոտի դաշտին համար վճարած գումարներուն անդորրագրերը: — Ճերմակ կաշիով կազմուած մատեան:

30. 1727, սեպտ. 13. Պաշպալովի երկրակալութեան բնագիր ցանկն ու կահագրութիւնը (inventarium conscriptionalis) Լատիշլաու Միքշը եւ Գեորգ Զուլախի ստորագրութեամբ: Միեւնոյնին ընդօրինակութիւնն. առանց վաւերացուման:

31. 1752, ապր. 12. Պաշպալովի արքունական երկրակալութեան կահագրութիւնն ու ցանկը. վաւերացուցուած օրինակ: Քուէ թով բերուած՝ Միքայէլ Ելէք եւ Սիկիմունդոս Լասլոյէն. եւ իրենց անունով ստորագրուած:

32. 1758, յունիս 8. Պաշպալովի երկրակալութեան ցանկին բնագիր կահագրութիւնը. Յովհ. Նուկյ եւ Յովսէփ Պոլգորէն գրուած:

33. 1758, յունիս 8. Պաշպալովի կալուածատէրութեան Եղիսարեթուպոլսոյ հասարակութեան ստանձնուիլը (translatum):

34. 1689, սեպտ. 1. Միքայէլ Աբաֆի Ա. ի հրամանագրին վաւերացնել օրինակը. որուն համեմատ Նիկողայոս Գրիգորեան, բոլոր Գրանսիլուանիոյ ազգայնոց վրայ դատաւոր կը դրուի: Եւ իրեն օգնական կը տրուին՝ Ենդրէաս Զաքարիաշեան, Ղուկաս Զաքարեան եւ Ղուկաս Վարդերես, որպէս զի տուրքերը ժողովնու Ասոնց կը յանձնուի միանգամայն ուրիշ իշխանական հրամաններու կատարումը:

35. 1700, յուլ. 26. Կատարինէ Պէդէն իշխանուհւոյն՝ Պաշպալովի Հայոց տուած պաշտպանութեան թուղթը՝ թէ արքունական քաղաքներուն տարեկան տնտեսականութեան տնտես, ազգայնոց՝ տնտեսական վրաններու տեղ տրուի. եւ իրենց բաղձացածին համեմատ պաշտօնատէրներէն պաշտպանուին:

36. 1716, ապտոս. 4. Շաքսիվի, Գրանսիլուանիոյ գլխաւոր հրամանատարին բնագիր պաշտպանութեան թուղթը (protectionalis) Պաշպալովի ազգայնոց համար, ազատ վաճառականութիւն ընել կարենալու նկատմամբ: Բնագիր:

37. 1717, դեկտ. 7. Սիկիմունդոս Գ. Գորնիժ, Գրանսիլուանիոյ կառավարին, Պաշպալովի Հայոց տուած բնագիր պաշտպանութեան թուղթը, որ ազատութեամբ ամէն տեղ կարենան երթալ:

38. 1720, յուլ. 29. Սիկիսմ. Գ. Գորնիժ Գրանսիլուանիոյ կառավարին բնագիր հրամանագիրն, որ զՊաշտպանութիւնն ազգայիններն — իրենց ապրանքները ազատապէս ծախելու մէջ — ոչ զքանհանգիստ ընէ:

39. 1723, յունուար 11. Գէսնիկսէկ, Գրանսիլուանիոյ վերին զօրապետին բնագիր պաշտպանութեան թուղթը:

40. 1725, մարտ 16. Սիկիսմուսիոս Գորնիժ վերին կառավարին, չորսու Սէնդ Միգլուշի մէջ բնակող հայերուն գանգատին վրայ տրուած հրամանագրին վաւերական օրինակը — որ ամէն մարդ՝ զհայերն, միայն իրենց ընկերութեան (Compania) գատաւորին առջեւ կարենայ ամրաստանել եւ դատաստանի հանել:

41. 1726, հոկտ. 8. Դիժէ՝ Գրանսիլուանիոյ զօրապետին Պաշտպանութիւնն չորսու տրուած պաշտպանութեան թղթին (protectionalis) բնագիրը:

42. 1730, մայիս 3. Վալլին զօրապետին նմանօրինակ բնագիր պաշտպանութեան թուղթը:

43. 1737, մայ 10. Վալլին զլեւաւոր զօրապետին Պաշտպանութիւնն հայ հասարակութեան տրուած պաշտպանութեան թղթին բնագիրը:

44. 1737, նոյեմբ. 15. Լոպգովիչ զօրապետին նմանօրինակ պաշտպանութեան թղթը բնագիրը:

45. 1737, դեկտ. 26. Լոպգովիչ զօրապետին, ուրիշ պաշտպանութեան թղթին բնագիրը:

46. 1746, յունիս 22. Գրանսիլուանիոյ վերին կառավարին բաց հրամանագիրն, որ Պաշտպանութիւնն չորսու Պաշտպանութեան մէջ գտնուած ամէն հայերուն վրայ (զուրս առնելով զվերլայները) տուրք դնէ, Պաշտպանութիւնն տուրք վճարող հայերուն օգնելու համար: Բնագիր:

47. 1753, յունուար 18. Գրանսիլուանիոյ Թագաւորական վերին կառավարութեան բնագիր հրամանագիրն, որ, որովհետեւ 1746ին տրուած առանձնաշնորհութեան պատճէնին համեմատ, չորսու Սէնդ Միգլուշի, 2իգ Սիւր-վիզի, Գանդայի եւ ուրիշ տեղերը գտնուած ազգայինները (զուրս առնելով իւրաքանչիւրը), թէ՛ տուրք վճարման, եւ թէ՛ ուրիշ՝ իրենց մէջ յառաջ գալի անմիաբանութեան մէջ — Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան վարչութեանը տակ են — ոչ զք զիրենք՝ աս իրենց տուած իրաւունքին մէջ անհանգիստ ընէ: Բնագիր:

48. 1725, մարտ. 15. Գրանսիլուանիոյ վերին կառավարութեան հրամանագիրն ընդօրինակութիւնը, որ հայ ընկերութիւնը (Compania), իր ցաւերը նախապատրաստելով՝ ընտրէ իրեն համար երկու յանձնակատար, եւ զանոնք իրէ, մտ ժամանակները գումարուելի տէրութեան ժողովքին: Ընդօրինակութիւն:

49. 1736, յունիս 26. Հրամանագիր, որ մեծափառ նոր ամուսնացեալներուն, տէրութեան կարգերէն իւրեւ պարգեւ նուիրուելի տաւոր հազար ոսկի տուչութեան, չորսու ընկերութեան ինկած մասը, բաժին բաժին ըլլալի եւ գանձուի: Ընդօրինակութիւն:

50. 1742, ապրիլ 21. Գրանսիլուանիոյ վերին կառավարութեան հրամանագիրն ընդօրինակութիւնն, որ քաղաքներուն վրայ դրուած զօրաւորութիւնը զինուորները քովքով բերուին, եւ ուրիշ ամէն սոսակ տուրքերն ալ քաղաքին եւ գանձուին:

51. 1746, յունուար 31. Տիգրիս վերին զօրապետին հրամանագիրն ընդօրինակութիւնն, որ Պաշտպանութիւնն հասարակութիւնն՝ իր վեհափառութեան պարգեւ խոստացած 1200 ոսկին, մինչեւ փետրուարի վերջերը վճարէ:

Գ. Զ Ր Ա Ր

53. 1762, յունուար 1. Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան պարտականութեան թուղթը (բնագիր). — եւ արձանագրութիւն մը, որ Եղիսաբեթուպոլսոյ վրայ տուած՝ տեղական ազգային դպրոցին համար՝ իրուհի հիմնարկութիւն դրուած, 1000 ֆիդրին տուրքները՝ քաղաքային վարչութիւնն իր ժամանակին ճշդիւ պիտի վճարէ:

54. 1759, ապրիլ 6. Գարշապուրի կանոնիկոսարանին եւ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան մէջ եղած դաշինք մը. — որուն համեմատ Պաշտպանութիւնն լատին ժողովրդապետութիւնը՝ հոգաբարձութեան կը փոխուի, եւ հասարակութիւնն ինք զինք կը պարտաւորէ, օգնական քահանայ մը պահելու: Մէկ բնագիր եւ մէկ ընդօրինակութիւն:

55. 1764, մայիս 10. Գրանսիլուանիոյ Թագաւորական վերին կառավարութեան տուած հրամանագիր մը (transsumptum) բովանդակութիւնը. — առեւած 1750 մայ. 9ին հրատարակուած արքունական կառավարութեան մէկ հրամանագրէն — որուն համեմատ Գրանսիլուանիայի մէջ գտնուած, ազգայիններուն գաւա-

նուկի մօրթ գնելու հրաման եւ իշխանութիւն կը տրուի:

56. 1788, սեպտ. 10. Փրանկիսկոս Կուլրիկի բնագիր հասարակութիւնը, թէ Պոտէի փողոցի ծայրը, երկու տախտակի երկայնու-
թեամբ երկիր մը կու տայ հասարակութեան՝ իւրամ պիղծելու համար: Կը պարտաւորէ միանգամայն ինք պինք ու իր ժառանգներն, որ այն պեղած խռամը պիտի հողան ու պիտի պահպանեն:

57. 1789, աւգոստ. 7. Անգորրագիր, որ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութիւնը Պիլանտ հարկապետէն 26,500 Ֆիորին ընդունած է, որպէս զի արքունական գանձուն համար դաւար գնէ, եւ զանկէպ գանձուն յանձնէ: Բնագիր:

58. 1790, սեպտ. 13. Սաս Էրնյէի վաղեմի զինուորական պաշտօնարանին — զոր Եղիսաբեթուպոլիս քաղաքը՝ Ներքին (curialis) տեղւոյ փոխած էր — 200 Ֆիորինով գնուելուն քաղքին վրայ անցուելուն պատճէնը: Բնագիր:

59. 1791, սեպտ. 1. Գաբրիէլ Նէմէշին բնագիր հասարակութիւնն՝ որ 4000 Ֆիորին իրական ստակը, Եղիսաբեթուպոլսոյ քաղքին հասարակութեանը կը յանձնէ, այն պայմանաւ, որ ցորչափ կ'ապրի, տարուէ տարի քաղքէն 300 Ֆիորին ընդունի: Իսկ մահուանէն ետեւ դրամագրուի քաղքին անցնի: — Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան — 1791 սեպտ. 1ի — ընկալագրին ընդօրինակութիւնն՝ որ 4000 Ֆիորին ընդունած է Գաբրիէլ Նէմէշին: Եւ ինք զինք կը պարտաւորէ, որ անոր մէջ դրուած պայմանները ճշգիւ կը կատարէ:

60. 1793, դեկտ. 31. Իգնատիոս Պաթ-յանի կոմս, Դրանսիականայի եպիսկոպոսին քաղաքային վարչութեան գրած թուղթը, որով կը ծանուցանէ տեղական ժողովրդապետութեան եւ անտոնեան քահանայից մէջ եղած անմիա-
րանութեանը վրայջը ըրած որոշումը: Բնագիր:

61. 1795, մարտ 3. Իգնատիոս Պաթ-յանի կոմս, Դրանսիականայի եպիսկոպոսին պատ-
ճէնը: Կը պարունակէ, Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան, հայածէս քահանայից թոշակին նկատմամբ՝ տուած խոստման արձանագրու-
թիւնը:

65. 1813, հոկտ. 30. Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան եւ տեղական քահանայից մէջ՝ հիւանդանոց եւ դպրոց կանգնելու նկատմամբ եղած միութեան բնագիրը:

66. 1814, դեկտ. 12. Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան եւ Յովհաննէս Գապտէ-

պովեան ժողովրդապետին մէջ եղած միաբանու-
թեան թղթին բնագիրը:

67. 1814, դեկտ. 18. Յովսէփ Մար-դոնֆիեան Դրանսիականայի եպիսկոպոսին, Յովհ. Գապտէպովեան ժողովրդապետին համար տուած ղգեստաւորութեան թղթին (investitura) ընդօրինակութիւնը:

68. 1814, դեկտ. 18. Յովսէփ Մար-դոնֆիեան Դրանսիականայի եպիսկոպոսին հրա-
մանագիրը, թէ՛ Յովհ. Գապտէպովեան աւա-
զերէց անուանուեցաւ:

69. 1815, ապր. 15. Գաբրիէլ Սէ-գէլի՝ Երնյէի երկիրներուն Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեանէն 1450 Ֆիորինով գնուելու վրայջը եղած դաշնադրութեան թուղթը: Բնագիր, որով արձակութեան պատճէնով:

71. 1819, ապր. 18. Եղիսաբեթուպոլսոյ եւ Հոլովիլակի սահմաններն եղած առուակին կարգադրուելուն (regulatio) նկատմամբ, հոն տեղ քովէքով եկած եւ մասնաժողովին առ-
ջեւը դրուած միութեան բնագիրը: Արտէ հա-
մեմատ՝ Հոլովիլակի հասարակութիւնն, առուա-
կին հոգատարութեան պարտաւորութիւնը վրան
կ'անու:

73. 1821, դեկտ. 4. Հունգարական ազ-
գային թատերաշինութեան համար, քաղաքային
հասարակութեանէն խոստացուած 300 Ֆիորինէն՝
100 Ֆիորին արքունական գանձին վճարուելուն
անգորրագիրը: Բնագիր:

77. 1822, յուլ. 6. Հարոշի ջաղացքին ջրվէժին պատճառաւ՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ դաշ-
տերուն մէջ եղած վնասներուն քննութեան ար-
ձանագրութիւնը:

78. 1822, սեպտ. 8. Եղիսաբեթուպոլսոյ եւ Հարոշի հասարակութեանց մէջ՝ Հարոշի ջաղացքին ջրվէժին ինքնընելուն եւ Եղիսաբե-
թուպոլսոյ դաշտերուն մէջ պատճառած վնաս-
ները վճարելուն նկատմամբ եղած պահանջմանց
գրութիւններուն բնագիրը:

79. 1827. ապր. 23. Ալեքսանդր Ռա-
փայէեան անդղիացի ասպետէն — ազգային
օրհորաց դպրոցին վարժապետուհւոյն թոշակին
վճարման ապահովութեանը համար գրուած
հիմնարկութեանց՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասա-
րակութեան գանձուն մէջ անցուելուն հաստա-
տութիւնն ու անգորրագրիւնները:

81. 1831, ապրիլ 8. Վերապ. Հ. Անտոն
Սոֆյեան, անտոնեան կրօնաւորին պարտակա-
նութեան թուղթը. թէ, հինգ արտաւար այգւոյ
տեղ գնած է Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակու-

թիւնէն, որթատունկ սնկելու համար — այն պայմանաւ, որ 1866 Նոյեմբ. 1ին, պատրաստ այդին քաղաքային հասարակութեան ետ կը դարձնեն: Մինչեւ այն ատեն, այգւոյն տեղւոյն համար՝ ամէն տարի 4 ֆիորին եւ 30 քրայցէր տուրք պիտի վճարէ:

82. 1834, մայ. 28. Եղիսաբեթուպոլսոյ քաղաքացիներուն պարտամուրհակը՝ թէ նոր արքունական քաղաքացիութեան առանձնաշնորհութեան պատճէնն ընդունելէն ետեւ ալ, ոգեւոր ըմպիկի ծախելու իրաւունքէն կը հրաժարին. որպէս զի ան եկամտով զինուորանոց մը կարենայ շինուիլ: Բնագիր:

Գ. ԶՐԱՐ

83. 1764, ապր. 18. Սաս Շարոշի հասարակութեան զգուշացուցիչ եւ բողոքող թղթին բնագիրն առ Եղիսաբեթուպոլսոյ քաղաքային խորհուրդն ու հասարակութիւնը՝ թէ ձնայուն կամուրջ չկանգնուի Գիւզիւլէո գետին վրայ — որովհետեւ, չի ներեր, որ կամրջին կապը՝ Շարոշի եղբրքին վրայ դրուի:

84. 1764, մայ. 19. Մեթիաշի խորհրդարանին՝ արքունի գանձուց վերառեսչին, Յովհ. Դովչայիի զեղած յայտարարութիւնը. որուն մէջ կ'ըսուի թէ, Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեանէն կանգնուելի ձնայուն կամրջին շինութեանը դէմ ըլլած ընդգիտադրութեանէն ետ չի կենար, մինչեւ որ չսեանէ իր մեծափառութեանը՝ ասոր նկատմամբ տուած հրամանագիրը: Բնագիր:

85. 1764. յունիս 7. Երզման բնագիր մը, Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան կողմանէ. որ արդէն անկէ յառաջ ալ, կար ձնայուն կամուրջ մը Գիւզիւլէո գետին վրայ:

86. 1764, յունիս 25. Հէկէշվարի հասարակութեան առաջարկութիւնը՝ թէ կանգնուելի կամրջին վրայէն անցնող Հէկէշվարի ամրոտին բնակիչներէն, իբր դրացիներէն, տուրք չառնուի: Բնագիր:

87. 1764, յուլ. 10. Գրանսիւլուանիոյ վերին կառավարութեան հրամանագիրը. որով Մեթիաշի խորհրդարանին՝ կամուրջ կանգնուելու նկատմամբ ունեցած դիտողութիւններն՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան հաղորդելով՝ կը յանձնէ, որ զերբար գտնելու եւ բարեկամաբար իրարու հետ հաշտուելու ջանան: Բնագիր:

88. 1764, յուլ. 10. Վերոյգրեալ գրութիւններուն ընդօրինակութիւնները: Ինչպէս

նաեւ նոր կամրջին կանգնուելուն խնդրին՝ ինչ վիճակի մէջ ըլլալը, ու յատակագիծը:

89. 1767, յուլ. 6. Գրանսիւլուանիոյ արքունական վերին կառավարութեան որոշումը (բնագիր). որ կամուրջը՝ Սաս Շարոշի եղբրքին վրայ կրնայ կանգնուիլ: Բայց Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութիւնն՝ ինք զինք պարտաւորէ, որ — որովհետեւ կամրջին ծայրը Շարոշցիներուն սահմանին վրայ է — այն կողման վրայ ամենեւին իրաւունք մը պիտի չբանցընէ. ու շարոշցիներն եւ մետիաշցիներն՝ առանց կամրջատուրք վճարելու, անոր վրայէն ազատապէս պիտի կարենան անցնել:

90. 1769, ապր. 29. Մեթիաշ քաղաքին խորհրդարանին բնագիր աղաշանքն, որ Եղիսաբեթուպոլսոյնուց՝ կամուրջ կանգնելը շնորհել, մինչեւ որ նախ՝ կառավարութեան հրամանագրին համեմատ, Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութիւնը՝ չի կատարեր Շարոշի խնդրած պահանջները:

91. 1767, հոկտ. 10. Միարանութեան եւ պարտականութեան թուղթ, թէ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութիւնը՝ Շարոշի սահմանին վրայ ամենեւին բան մը չի պահանջեր. եւ թէ՛ շարոշցիներուն եւ մետիաշցիներուն ազատապէս կամրջին վրայէն անցնելը կը ներուի:

92. 1772, յուլ. 4. Եղիսաբեթուպոլսոյ եւ Շարոշի հասարակութիւններուն մէջ — Գիւզիւլէո Էղբրքին նկատմամբ եղած — բնագիր դաշնագրութիւն:

93. 1811, յունուար 8. Շարոշցիներուն մէկ յատակագիծը, Գիւզիւլէո գետին վրայ դրուելի նաւակամրջի մը կանգնուելուն նկատմամբ:

94. 1819, մարտ 29. Մնացական հաստատուն կամրջին, Գիւզիւլէո գետին ձախ եղբրքին ամրութեանը համար զրուելի երկու պատշգամբին՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան ծախքովը շինելու նկատմամբ կառավարչական հրամանագիր: Բնագիր:

Ե. ԶՐԱՐ

95. 1752, հոկտ. 12. Գաւառային վերին մասնաժողովոյն հրամանագիրն՝ Շայ ընկերութեան (Compania) հը 736 ֆիորին եւ 12 քրայցէր վճարէ, գաւառական գանձանակին, երկրին պէտքերը հոգալու համար: Եւ թէ այս ստակն՝ իւր ժամանակին իւրեւ տուրք պիտի համարուի եւ ընդունուի: Սկզբնագիր:

96. 1758, յուլ. 13 Անգորրագիր (ընդօրինակութիւն), որ Պաշպալովի երկրակալութիւնն՝ իր եկամտի տուրքին երկրորդ բաժինը՝ 896 ֆիորին եւ 27 քրայցեր, Պեղէհէման (bethlemina) գանձուել վճարած է:

97. 1758, աւգ. 1. վաւերական թուղթ, Եղիսաբեթուպոլսոյ Տայ հասարակութեան, կողմանէ Գաբրիէլ Պեղէմ կոմսին — 1742ին — առած 6000 ֆիորինն շահերուն եւ դեռ չվճարուած գումարներուն վրայ: Բնագիր:

98. 1758, սեպտ. 11. Բնագիր (բայց ոչնչացուած) պարտաթուղթ՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան փոխ առած 14.000 ֆիորինի վրայ: Բնագիր:

99. 1761, սեպտ. 18. Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան աղաչանքին ընդօրինակութիւն՝ առ Գաբրիէլ Պեղէմ, որ իր մեծփառութենէն յաջողքնէ, որ Տերութեան կարգերուն՝ քաղքին արուած առաջնաշնորհութեանց դէմ, յարուցուած ընդդիմադրութիւնը ջնջուելով՝ նաեւ մեկալ ընդդիմադրութիւններն ալ մէջ տեղաց վերցուին. եւ Տայ հասարակութեան նոր արածնագիրը արդի, առանց ասոնց վրայ յիշատակութիւն ըլլալու:

100. 1760, յունուար 1. Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան՝ Յովհան. Յոմպիէն առած 2000 ֆիորինի վրայ: Ընկերացած պարտաթղթին ոչնչացած բնագիր օրինակը:

102. 1762, մարտ 20. Յայտագիր, որ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութենէն նուիրուած առատերկու հուսարի ձիերն, իրենց տեղը յանձնուեցան:

103. 1762, ապր. 13. Գաբրիէլ Պեղէմ կոմսին պատասխանը թէ, դրամոց տուչութիւնն իր վեհափառութեանը պիտի ծանուցանէ. եւ պիտի աշխատի յաջողընելու, որ սովոսիները՝ տուրքի տեղ համարուին:

104. 1763, հոկտ. 4. Գաբրիէլ Պեղէմ կոմսին բնագիր պատասխանը, թէ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութենէն իրեն փոխ արուած ստակը՝ ասանկ ծանր ժամանակի մէջ չի կրնար քովէքով բերել: Բայց իր խոտանայ, որ միջոց մը պիտի գտնէ, քաղքին պահանջը կատարելու:

106. 1774, ապր. 10. Բնագիր, բայց ջնջուած ու պատուած պարտաթուղթ, որ քաղաքային խորհուրդն ու հասարակութիւնը, փոխ առած է Յովհան. Բադրուպանէն 1600 ֆիորին:

Զ. Թ Ր Ա Ր

107. 1758, աւգոստ. 17. Գաբրիէլ Պեղէմ կոմսին պարտականութեան թղթին վաւերական օրինակն, որ Եղիսաբեթուպոլսոյ քաղաքային հասարակութենէն փոխ առած է 20.000 ֆիորին:

108. 1759, յունուար 3. Գաբրիէլ Պեղէմ կոմսին, ուրիշ մէկ պարտաթղթին վաւերական ընդօրինակութիւնը՝ թէ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութենէն 10.000 ֆիորին փոխ առած է:

109. 1765, յուլ. 21. Գաբր. Պեղէմ կոմսին, Պրոնէֆուսաներուն, Ստեփան շողմալիին եւ Յովհ. Պոլոնի ճանաչման եւ պարտականութեան բնագիր թղթերը, թէ Պեղէմ կոմսին, Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան պարտք ունեցած 30.000 ֆիորինը վճարուելով՝ 11.643 ֆիորին եւ 20 քրայցեր սովոսիներն ալ օր մը յառաջ պիտի վճարուին: Եւ թէ մինչեւ նոյն ատեն, Ռատնոդի երկրակալութիւնն՝ իրրեւ գրական ապահովացուցում, Տայ Եղիսաբեթուպոլսոյ ազգայնոց ձեռքը:

110. 1766, մայ. 12. Անգորրագրի մը ընդօրինակութիւնը, թէ Գաբր. Պեղէմ կոմսին՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութեան ունեցած պարտքին սովոսիքէն վճարած է 6055 ֆիորին եւ 50 քրայցեր:

111. 1772, ապր. 7. Միջոց Մետվէի, առ Էմմանուէլ Չիգիեան գլխաւոր դատաւոր խրկած բնագիր թուղթը. որուն մէջ կը ներփակուի չենովայի դատաստանական խնդրոյ վերաբերեալ հինգ կտոր արձանագրութիւն:

112. Յանկ եւ տեղեկութիւն. որոնց մէջէն կը տեսնուի, թէ Գաբրիէլ Պեղէմին՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ հասարակութենէն փոխ առած 30.000 ֆիորինն եւ անոր սովոսիներն, երբ եւ ինչ կերպով վճարուած են:

Ե. Թ Ր Ա Ր

113. 1747, մարտ 6. Եղիսաբեթուպոլսոյ խորհրդին եւ հասարակութեան՝ Յովհաննէս Ղազարեանին եւ Ալեքսանդր Խիգուցեանին տուած իրականաբար իշխանութեան բնագիր թուղթն՝ որ հասարակութեան խնդիրը՝ արքունեաց հետ շտկեն:

114. 1747, ապրիլ 1. Դր. Ֆորսենէն առած 1000 ֆիորին պարտականութեան թղթին ջնջումը. երեք կտոր անգորրագրով:

115. 1760, մայ. 19. Աբսոլյուտիստ Իսի-գուցեան գլխաւոր գատաւորին, 1757, 1758 եւ 1759 տարիններուն վրայօք, գլխաւոր հա-մարակալութեան պաշտօնարանին առջեւը դրած տարեկան հաշիւներուն արձակումը (absolu-
torium)։ Բնագիր։

116. 1768, հոկտ. 8. Մարտիրոսեան կամ Միքայէլ Անկյեալ աղային, Նոր ըսուած փողօցին մէջ ունեցած տան, 1600 Ֆիորինով գնուելուն գաշնագրութեան բնագիր թուղթը։

117. 1769, փետր. 4. Յովսէփ Մէշգոյի, առ Աբսոլյուտիստ Իսիգուցեան գրած աղաչանաց թուղթը. որուն մէջ հասարակութենէն 500 Ֆիորին փոխ կ'ուզէ։

(Հ-բ-ն-ի-է-ի-)

Ա. Բ.

Տ Ե Ղ Ա Գ Ր Ա Վ Ա Ն

Ծ Ա Ն Օ Թ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ս Բ

ՍՅԱՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՄԻԱ ԶԵԼԵՊԻԻ ԶԵՆՈՒԹԵԱՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե.

(Հ-բ-ն-ի-է-ի-)

ՏՈՂ 38—40. «Խուլ Յովնանէն Վարդապետ»։ Կ.Պոլսոյ պատրիարքներէն է առ, որ չորս անգամ պատրիարքական Աթոռը բարձրացած է, առանց մի որ եւ է (գոնէ ջնջին) յիշատակելի գործունէութեան. առիկայ ինչպէս կը գրէ Ե. Զէլէպի, քանի մը խայտառակ տէրտէրներէ խափուելով կը տարուի Նարլը Գարուի ծովեզերեայ գինտունները, հոն կ'ար-բնայու կ'ըլլայ լոյկի եւ զինքն հոն առաջնորդող քահանաներէն լքուելով Եֆէզիներու աղաէն ալ ծնծ կ'ուտէ։ Յովհաննէս պատրիարքը խուլ առնուով է յորջորջուած, ենթակայ ըլլալուն համար ականջներու խլութեան։

Կ.Պոլսոյ տէրտէրներուն ըսած սոյն խնդ-կատակութեան հնդինակն ու թեկզդին արգեօք պատրիարքական գահին աչք տնկող բարե-ծաղկի վարդապետ մը կամ նպիսկոպոս մը չէր. ո՞վ կրնայ «ոչ» ըսել, երբ Կ.Պոլսոյ հայ պա-տրիարքները մեր 17րդ դարու պատմութեան

մէջ ամենէն տխուր գոյներովը նկարուած կը գտնենք։

Խուլ Յովհաննէս Վարդապետ տնդալցի էր, ինչպէս կ'ըսէ Երեմիա, այսինքն՝ Կ.Պոլսեցի. Ա. անգամ պատրիարք եղած է 1600—1601, յաջորդելով Գառնեցի Մեղիսեանի կամ թող-կոսին, որ ադգէն Էջմիածինէն խոյս տուած պա-տրիարք եղած էր Կ.Պոլսոյ՝ 1599—1600։

Խուլ Վարդապետ Բ. անգամ պատրիարք եղած է 1610—1611, եւ յաջորդած Գրիգոր Կեսարացի պատրիարքին։ Յետոյ վար առնու-ած ու 1617—1621 դարձեալ եղած է, յաջորդե-լով եւ այս նուազ Գրիգոր Կեսարացիի. Գ. եւ վերջին անգամ մին ալ եղած է պատրիարք 1629—1636, Ջաքարիա վանեցի պատրիար-քին տեղն անցնելով։

Վախճանած պէտք է ըլլայ 1644էն յե-տոյ, որովհետեւ Վիեննայի վանքը գտնուած «Թուղթ քաջալերական», վերնագիրն ունե-ցող Զեռագրէ մը կ'ուսանինք, թէ նա այդ թուին դաւանական թուղթ մը գրած ունի եղեր Ուրբանոս Ըրդ Պապին¹։ Խուլ Յովհան-նէսի, ինչպէս եւ Գրիգոր Կեսարացի պատրիար-քին ապկարութիւնն է պատճառ որ տաճիկները Էտիրնէ Գարուի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին յափշ-տակած են հայերու ձեռքէն²։

ՏՈՂ 41. «Զիւկիրտ Եսայասի» կը նշանակէ աղքատներու օժտարան, ապաստանա-րան, որ կը գտնուի Ներսիս Գարուի ծո-վեզերքը, Խուլ Յովհաննէս Վարդապետին ծնծ կերած գինտուններուն կարգը, ինչպէս յաջորդ տողերը կը յայտնեն։

Այնպէս կը կարծեմ թէ Նարլը Գարուի Ազգ. Հիւանդանոցը ճիշդ այս Զիւկիրտ Եսայ-լասիին տեղն էր. եւ պատճառ մը չկայ հա-կառակն ըսելու. աղքատներու ապաստանարան մը դիւրաւ կրնար հիւանդանոցի փոխուիլ։

Կ'երևի թէ մերայինք խնդրած են այս վայրէ իբրեւ ամենայրաժարը հիւանդանոցի, որուն կայսերական ֆերմանը, կ'ըսուի թէ 1743ին Նալեան Յակոբ պատրիարք ինքն ստացած է Սուլթան Մահմուտ Ա. էն³։

¹ «Մայր Զոյց» Լոյսի Զեռագրէ, Լ. Յաչեանի, Վիեննա 1895, էջ 112։

² «Բաւոտէր», Պարիզ 1901, էջ 148։ «Սոսոքա-ր»-ի, Կ.Պոլս, Թիւ 2048, 3 նոյ. 1905։

³ «Պատմ. Ս. Փրիկիսի Ազգ. Հիւանդանոցին», Բ. Բաչեանի, Կ.Պոլս 1888, էջ 5 եւ «Սեւ-Կէ», 24րդ տարի, Թիւ 6518, 16 Յուլիս 1907, յօդուած 84րդ Միքայէլ Ա. Գահանայի Աշեան Մայր Եկեղեց. ոյ։